

úvodník

ZPÁTKY DO EVROPY?

V listopadu 2024 uplynulo 35 let od sametové revoluce, která ukončila totalitní režim a vrátila naši zemi na demokratickou trajektorii. V souvislosti s tímto půlkulatým výročím jsem si připomněl jedno z hesel, která v dobách revoluce i po ní zněla na náměstích a ve volebních programech nově vzniklých politických stran: „Zpátky do Evropy“. Jedním z našich vysněných cílů té doby bylo stát se součástí evropských struktur, rovnocennými partnery a spoluobčany našich západních sousedů. Dnes, po dvaceti letech v Evropské unii, se můžeme trochu provokativně ptát, zda už tedy jsme v Evropě, nebo zda dokonce jsme Evropané. Není to jen drobný sémantický rozdíl, ale otázka vnímání vlastní identity, pocitu sounáležitosti s větším celkem. Během let sžívání se s evropskou myšlenkou jsme si prošli klasickou evolucí ideálů, od fáze počátečního nadšení přes etapu vystrízlivění až po zklamání; „evropa“ a „brusel“ nejsou v poslední době zrovna populární témata a jsou, mnohdy oprávněně, kritizovány zprava i zleva. Nejde mi ale o polemiku s jejich odpůrci, to rád přenechám jiným, ale o zamyšlení nad postavením české psychiatrie v Evropě.

Evropa není jen velká politika, regulace, předpisy a směrnice, ale především příležitosti, které jsou nám mnohem bližší a které trochu opomíjíme. Na dosah ruky přitom leží profesní a odborné možnosti v oblasti vědecké spolupráce, zapojení do evropských výzkumných projektů (Horizon Europe, COST Actions, aj.), klinických programů, stáží, workshopů aj. Je škoda, že tyto nabídky stále plně nevyužíváme, a to zejména mladší lékaři, kteří jsou dobře jazykově vybaveni, mají rozhled, často mají za sebou i pobyt na Erasmu během studií, jsou sebevědomí a netrpí zbytečnými komplexy jako jejich starší kolegové. Trochu zbytečně v nás někdy přetrvává pocit, že zůstáváme rozdělení na my (východ) a oni (západ), železnou oponu jsme nahradili jakýmsi jejím reliktem, „mentální oponou“ a zbytečným sebepodceňováním.

Přesto se v minulosti podařilo výrazným českým osobnostem zviditelnit se na mezinárodní scéně a v evropských profesních organizacích, ať už ve federaci mladých psychiatrů ve specializační přípravě, organizacích poruch příjmu potravy, návykových nemocí, dětské a dorostové psychiatrie, Světové psychiatrické asociaci (WPA). Významnou stopu v evropské psychiatrii zanechal profesor Cyril Höschl, který byl jako první psychiatr z východní Evropy zvolen prezidentem Evropské psychiatrické asociace (EPA), kterou v letech 2007–2008 úspěšně transformoval z bankrotujícího sdružení individuálních psychiatrů na sebevědomou a respektovanou organizaci, která zastupuje zájmy naší profese a je významným partnerem všech relevantních evropských institucí. V následujícím období nastala několikaletá pauza, kdy se česká a slovenská psychiatrie trochu vytratila z evropské scény a naše místo zaplnili asertivnější kolegové z Polska, Maďarska nebo Chorvatska. Teprve v loňském roce se podařilo opět zvolit do výboru EPA českého zástupce, což otevírá nové příležitosti. EPA v poslední době posiluje i úlohu národních organizací, je proto důležité, že Česko má své zastoupení v Radě národních psychiatrických asociací.

Možná je to způsobené malou informovaností, ale o členství v EPA je mezi českými, především mladými, psychiatry malý zájem. Aktuálně hovoříme o personální krizi v české psychiatrii, kdy se demografická křivka pracujících psychiatrů neúprosně kloní k důchodovému věku anebo jej již překročila, přičemž počty lékařů v předatestační přípravě nestačí ani k přirozené obnově, natož k navýšení počtu psychiatrů, které bude obor v následujících letech nutně potřebovat. Na příkladu EPA lze vidět, jak funguje organická obnova systému, kdy z mladých členů sdružených v ECPC (Early Career Psychiatrists Committee) se jaksi přirozeně stávají aktivní členové a předsedové sekcí, výborů a členové exekutivy EPA. O členství v EPA je mezi evropskými i mimoevropskými psychiatry trvale stoupající zájem, je proto škoda, že mezi přihláškami není žádné

jméno z Česka. Přitom EPA nabízí mladým psychiatrům celou řadu příležitostí, jejich seznam lze při troše trpělivosti dohledat na stránkách Psychiatrické společnosti: <https://psychiatrie.cz/deni/deni-v-zahranici/zpravy-z-epa>.

Jen namátkou, na webu EPA jsou k dispozici e-learningové kurzy předních expertů (aktuálně úvod do motivačních rozhovorů, kognitivně-behaviorální terapie, léčba depresivní poruchy, suicidalita, toolkit telepsychiatrie), záznamy setkání s evropskými odborníky, webináře, informace o kurzech celoživotního vzdělávání (CME), které probíhají v rámci evropských kongresů. Pro mladé psychiatry pořádá EPA každý rok letní školu věnovanou jednomu aktuálnímu tématu, nabízí jim stipendia a cestovní granty k účasti na kongresech. Velmi atraktivní je možnost strávit 2–8týdenní praxi na jednom z excelentních evropských psychiatrických pracovišť, kde mají mladí lékaři možnost získat nové klinické, výzkumné a učitelské znalosti a dovednosti, seznámit se s odlišnými zdravotnickými systémy a především navázat nové kontakty. Jednou z pozoruhodných iniciativ současného vedení EPA ve spolupráci s UEMS (European Union of Medical Specialists) je příprava evropské atestace z psychiatrie (European Board Examination in Psychiatry), podobně jako již existuje v jiných klinických oborech. Je volitelná, jejím smyslem není nahradit národní specializační zkoušky, ale definovat, co jsou esenciální znalosti z psychiatrie, sladit evropské psychiatrické standardy a umožnit větší mobilitu lékařů v Evropě.

Proč je pro nás důležité více se zajímat o mezinárodní aktivity a více se angažovat, akcentuje skutečnost, že v roce 2025, ve dnech 5.–8. října, bude Praha hostit Světový psychiatrický kongres (WPA), který bude současně i společným česko-slovenským psychiatrickým sjezdem. Budeme mít možnost setkat se s kolegy ze zahraničí, nabízí se nám unikátní a dostupná příležitost prezentovat se na mezinárodním fóru, na kongresu bude mj. také samostatný národní česko-slovenský program. Praha sama o sobě je atraktivní lokací pro účastníky ze zahraničí, ale doufám, že bude stejně přitažlivá i pro domácí publikum. Další, stejně významnou událostí bude evropský kongres EPA, který se uskuteční v Praze hned následující rok 2026. Obě velké mezinárodní akce jsou jak významnou poctou pro českou psychiatrii, tak především velkým závazkem a naším úkolem je, abychom se jejich pořádání důstojně zhostili. Doufám, že dokážeme využít příležitost nejen se zviditelnit, ale i aktivně participovat a ovlivnit evropskou psychiatrii. Nemusíme zpátky do Evropy, tentokrát Evropa sama přichází k nám.

*prof. MUDr. Pavel Mohr, Ph.D.
Národní ústav duševního zdraví, Klecany
3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze
pavel.mohr@nudz.cz*